

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1935 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss minimiersättning vid invaliditet i följd av yrkessjukdom, framkallad genom inverkan av stendamm.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 331, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Olsson* i Mellerud *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta, »att lägsta ersättning, där arbetare på grund av säkert konstaterad silikos» (s. k. stendammslunga) »skiljes från sitt arbete, skall utgå med belopp motsvarande lägst ersättningen vid 70 % invaliditet».

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen och medicinalstyrelsen, varjämte utskottet lämnat de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening tillfälle att yttra sig över motionen. Yttranden hava inkommit från ovannämnda myndigheter och finnas såsom bilagor A—C fogade vid detta utlåtande. Utskottet tillåter sig att hänvisa till yttrandenas innehåll.

Enligt 1 § *lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar* skall den, som jämlikt *lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete* är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall, anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av vissa i *lagen* angivna ämnen m. m., däribland stendamm.

Beträffande försäkringen i vad den avser dylika yrkessjukdomar skola, med iakttagande av övriga i 1929 års lag givna stadganden, bestämmelserna i 1916 års lag äga motsvarande tillämpning. Om yrkessjukdomen medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, skall på grund härav utgivas *livränta* enligt vissa grunder *med belopp, som svarar mot nedsättningen i arbetsförmågan* (6 § i 1916 års lag). Vid bedömandet, i vad mån viss kroppsskada (eller yrkessjukdom) åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan, skall hänsyn tagas ej blott till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete, utan även till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som kunna vara erforderliga för drivande av den skadades yrke, samt till den skadades ålder och kön (8 § i 1916 års lag). Försäkringsinrättning kan anmoda

där försäkrad arbetare att, till förebyggande av att yrkessjukdom uppstår, återuppstår eller förvärras, under någon tid avhålla sig från arbete i verksamhet, där arbetaren är utsatt för sådan inverkan, som avses i lagen (4 § i 1929 års lag). För den tid arbetare i följd härav avhåller sig från arbete skall han, därest icke särskilda omständigheter föranleda till annat, äga uppbära skälig ersättning icke överstigande hälften av hel sjukpenning.

Om yrkessjukdomen medfört eller skäligen kan antagas medföra — bland annat — rätt till livränta, skall arbetsgivare eller arbetsföreståndare i viss ordning göra anmälan därom till vederbörande försäkringsinrättning. Då anmälan göres, skall som regel samtidigt eller, där så ej kan ske, så snart som möjligt därefter till försäkringsinrättningen insändas genom arbetsgivarens försorg, men på försäkringsinrättningens bekostnad, anskaffat läkarbetyg angående den sjuke.

Vad angår i riksförsäkringsanstalten försäkrade söker anstalten — enligt vad utskottet erfarit — i fall, då yrkessjukdomen synes vara mera svårartad, få den sjuke till Stockholm, där han på anstaltens bekostnad ingående undersökes av särskilt sakkunnig, av anstalten anlita läkare.

Jämlikt 9 § i 1929 års lag skall Kungl. Maj:t till ledning vid bedömandet huruvida yrkessjukdom, som avses i lagen, är för handen, utfärda en förteckning, upptagande dels de sjukdomsformer, vilka bruka framkallas genom sådan inverkan, som sägs i lagen, dels ock de slag av verksamhet, vari dessa sjukdomsformer bruka framträda. Sådan förteckning utfärdades den 22 november 1929 (nr 369), sedermera ändrad genom kungörelser den 7 november 1930 (nr 398) och den 13 mars 1931 (nr 31).

I fråga om stendamm hava däri såsom sjukdomsformer upptagits sjukdom, förorsakad av lungförändringar, som genom röntgenundersökning kunna påvisas hava uppkommit genom inverkan av stendamm (stendammslunga), tilltagande andnöd eller envis katarr i luftvägarna vid lungförändringar med för stendammslunga karakteristisk röntgenbild samt lungtuberkulos vid lungförändringar med för stendammslunga karakteristisk röntgenbild. Såsom de slag av verksamhet, vari dessa sjukdomsformer bruka framträda, hava angivits torrborrning i gruvor och stenbrott, krossning och bearbetning i torrt tillstånd av mineral och bergarter, slipning med naturlig eller konstgjord sten, krossning och blandning i torrt tillstånd av material för glastillverkning, porslins-tillverkning samt sandblästring.

En av internationella arbetsbyrån i augusti 1930 anordnad internationell expertkonferens rörande silikos antog vissa rekommendationer i syfte att åvägabringa internationellt samarbete för vetenskaplig forskning rörande denna sjukdom.

Genom beslut den 26 januari 1934 har Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen och medicinalstyrelsen att gemensamt undersöka, huruvida och på vad sätt sådana vetenskapliga forskningar rörande silikos, som avsåges i nyssnäm-

da rekommendationer, läte sig här i landet åvägabringas utan kostnad för statsverket samt till Kungl. Maj:t inkomma med utredning härutinnan.

För forskningarnas bedrivande har — under medverkan av Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos — en kommitté med sex ledamöter varit tillsatt. Vid överläggningar, som hållits inom denna kommitté, hava deltagit representanter för socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten samt arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag.

Undersökningsarbetet har hittills bedrivits efter tvenne linjer, en kemisk, som handhafs av docenten G. Ljunggren i Lund, och en medicinsk, som letts av professorn H. C. Jacobæus i Stockholm.

Undersökningsarbetet är ännu icke avslutat.

Å den internationella arbetsorganisationens adertonde sammanträde i Genève under tiden 4—23 juni 1934 antogs ett förslag till (reviderad) konvention angående ersättning för yrkessjukdomar. Den 8 februari 1935 har Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen att, i huvudsaklig överensstämmelse med grunder och riktlinjer, som angivits i en av ämbetsverken uppgjord plan, gemensamt verkställa och senast den 15 oktober 1935 avgiva utredning om revision av gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar, vid vilken utredning bland annat nyssnämnda konvention bör beaktas.

Vid arbetsorganisationens sammanträde år 1934 antogs vidare en resolution, enligt vilken diagnostisering och bedömande av fall av silikos rekommenderades att utföras av därför speciellt kvalificerade läkare, som ägde tillgång till erforderliga installationer, särskilt för omfattande radiologisk undersökning. — Några särskilda åtgärder från statsmakternas sida i anledning av nämnda resolution hava hitintills icke vidtagits.

Till de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen ha — enligt vad utskottet inhämtat — under år 1933 inkommit fem och under år 1934 två anmälningar, avseende frågor om ersättning i anledning av stendammslunga.

I förevarande sammanhang får utskottet erinra därom, att enligt gällande kungörelse av den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet arbetslöshetshjälp endast må tillkomma den, som uppfyller, bland annat, den förutsättningen, att han är arbetsför och i övrigt oförhindrad att åtaga sig arbete.

Enligt yrkandet i förevarande motion skulle vid fastställandet av ersättning till en olycksfallsförsäkrad arbetare, vilken angripits av sjukdomen stendammslunga och i anledning därav icke kunde fullgöra det arbete, som enligt hans arbetsanställning åläge honom, så anses, som om hans arbetsförmåga blivit nedsatt med minst sjuttio procent, även om nedsättningen i verkligheten icke vore så stor. Ett bifall till detta yrkande skulle innebära, att stendammslunga

Utskottet.

ställdes i en särklass i jämförelse med andra yrkessjukdomar och jämväl i förhållande till sådan sjukdom eller skada överhuvud, i anledning av vilken ersättning skall utgå efter graden av den nedsättning i arbetsförmågan, som sjukdomen eller skadan förorsakat. Enligt utskottets mening hava sådana skäl icke förebragts, att de i motionen föreslagna särbestämmelserna kunna anses sakligt motiverade.

Beträffande alla fall av sjukdom eller skada, då en mera avsevärd nedsättning av arbetsförmågan föreligger, synes enligt utskottets mening med visst fog kunna påstås, att möjligheten att utnyttja den del av arbetsförmågan, som teoretiskt sett icke gått förlorad, under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden är tämligen ringa. Med hänsyn härtill kunde måhända ifrågasättas, huruvida icke genom ändringar i grunderna för beräkningen av ersättning i hithörande fall möjlighet kunde beredas för ersättningar till högre belopp än gällande lagstiftning medgiver. Utskottet anser emellertid detta vittomfattande och svårlösta spörsmål vara av den beskaffenhet, att utskottet icke i förevarande sammanhang finner sig böra taga ställning till detsamma.

Av utskottets utlåtande här ovan framgår, att ett omfattande utredningsarbete beträffande yrkessjukdomen stendammslunga för närvarande pågår. Enligt utskottets mening bör resultatet av nämnda arbete avvaktas, innan spörsmålet, huruvida ändringar böra vidtagas i gällande lagstiftning med avseende å ifrågavarande sjukdom, upptages till prövning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 331, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1935.

På andra lagutskottets vägnar:

IVAR ÖSTERSTRÖM.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Frändén, Sam Larsson, Gustaf Tamm, Norman, Karl Bodin, John Gustavson* och *Olof Carlsson*;

från andra kammaren: herrar *Österström, Magnusson* i Kalmar, *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Holmström* och *Molander*.

*Bilaga A.***Riksförsäkringsanstalten.**

Till riksdagens andra lagutskott.

Sedan utskottet anhållit om riksförsäkringsanstaltens yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 331, om höjning av sådan ersättning enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, som betingas av silikos, har Kungl. Maj:t den 8 februari 1935 anbefallt riksförsäkringsanstalten att avgiva och till utskottet senast den 9 mars 1935 överlämna det av utskottet begärda yttrandet.

Med anledning härav får riksförsäkringsanstalten anföra följande.

Enligt gällande lagstiftning skall vid yrkessjukdom, som föranletts av stendamm (silikos), ersättning i form av sjukpenning eller livränta till den sjuke eller vid dödsfall till hans efterlevande utgå efter samma grunder, som i allmänhet gälla i fråga om annan yrkessjukdom samt i fråga om olycksfall i arbete, d. v. s. efter graden av den nedsättning av arbetsförmågan, som sjukdomen eller skadan medför. Vid bedömande, i vad mån viss kroppsskada åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan, skall hänsyn tagas ej blott till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete, utan även till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som för drivande av den skadades yrke må vara erforderliga, samt till den skadades ålder och kön. Enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar (4 §) kan försäkringsinrättningen anmoda arbetare att till förebyggande av att yrkessjukdom uppstår, återuppstår eller förvärras under någon tid avhålla sig från det farliga arbetet; i så fall skall arbetaren äga att för den tid, han avhåller sig från detta arbete, uppbära skälig ersättning icke överstigande hälften av hel sjukpenning.

Ifrågavarande sjukdom, som i de flesta fall uppkommer genom långvarigt arbete i stendambemängd luft, består i av sådant damm förorsakade förändringar i lungvävnaden. Man skiljer enligt nuvarande medicinsk uppfattning mellan tre olika stadier av sjukdomen, varvid avseende huvudsakligen fästes vid det röntgenologiska fyndet. Diagnostiserandet ej endast av de tidigare, utan även av de mer framskridna formerna av sjukdomen erbjuder ofta stora svårigheter. Röntgenbilder, som likna de för första stadiet vanliga, påträffas sålunda vid en del andra luftvägsåkommor och mången gång även hos fullt friska personer. Röntgenbilder, liknande de för andra och tredje stadierna, förekomma ej sällan vid tuberkulösa lungåkommor och i vissa fall även vid hjärtåkommor.

Enahanda svårigheter, som röntgenologiskt göra sig gällande vid sjukdomens diagnostiserande, möta vid bestämmande av graden av arbetsförmågens nedsättning i det särskilda sjukdomsfallet. Därför erfordras ofta för detta ändamål även andra undersökningsmetoder, såsom ingående klinisk undersökning, innefattande bland annat noggranna funktionsprov.

Beträffande de olika stadierna av ren silikos gäller, att det första stadiet i allmänhet icke medför sådana förändringar eller symptom för den sjuke, att någon inskränkning i arbetsförmågan inträder, under det att i vissa fall — till följd av t. ex. viss andnöd vid hastiga rörelser eller tyngre arbete — arbetsförmågan kan vara nedsatt med 10—20 %. I detta stadiet träda skyddsåtgärderna helt i förgrunden, och ofta häves sjukdomens utveckling genom att vederbörande i tid upphör med det slag av arbete, som framkallat den vanligen i

detta stadiet röntgenologiskt diagnostiserade damminlagringen. För underlättande för arbetaren att förskaffa sig annat lämpligt arbete, om han därtill har förmåga, kan utgivas särskild ersättning enligt 4 § i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

I den mån sjukdomen vidare utvecklats till andra och tredje stadierna blir dess inverkan på arbetsförmågan ofta större genom framträdande av gravare sekundära symptom (bronchit, andnöd, allmän kraftnedsättning, sekundära hjärtförändringar m. m.), så att i en del fall arbetsförmågan kan i sjukdomens andra stadium anses nedsatt med inemot hälften och i andra fall, i tredje stadiet, i ännu högre grad nedsatt eller helt förlorad.

Om sålunda sjukdomen i fråga redan sedd ensamt för sig uppträder högst växlande till svårighetsgraden, bli dessa växlingar än större på grund av dess sammanhang i olika fall med andra sjukdomar, företrädesvis lungtuberkulosen. I kungörelsen den 31 mars 1931 angående ändring i kungörelsen den 22 november 1929 med särskilda föreskrifter i anledning av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar har också bland sjukdomar, som bruka förorsakas av stendamm, upptagits även »lungtuberkulos vid lungförändringar med för stendammslunga karakteristisk röntgenbild».

Under år 1933 anmäldes till riksförsäkringsanstalten bland här försäkrade arbetare 19 fall av yrkessjukdom, som skulle hava förorsakats av stendamm. I 5 av dessa fall befanns sådan sjukdom ej vara för handen. I 8 fall befanns, efter den akuta sjukdomstidens utgång, sjukdomen hava medfört mindre än 10 % nedsättning av arbetsförmågan. I övriga 7 fall, av vilka ett dödsfall, tillerkändes livränteersättning. Under år 1934 anmäldes till riksförsäkringsanstalten bland här försäkrade 26 fall av yrkessjukdom, som skulle ha förorsakats av stendamm. I 1 av dessa fall befanns sådan sjukdom ej vara för handen. I 2 fall har tillerkänts sjukpenning, men har invaliditetsersättning befunnits ej kunna utgivas. I 11 fall har invaliditetsersättning tillerkänts. I 12 fall har ersättningsfrågan ännu ej slutligen prövats.

Invaliditetsgraden i de prövade invaliditetsfallen framgår av följande sammanställning:

1933:

- 3 fall 100 %.
- 1 » $66\frac{2}{3}$ %, efter 9 månader nedsatt till 25 %.
- 2 » 50 %.

1934:

- 1 fall 100 % (numera avliden).
- 2 » 75 %.
- 1 » $66\frac{2}{3}$ %.
- 1 » 60 %.
- 3 » 50 %.
- 1 » $33\frac{1}{3}$ %.
- 1 » 20 %.
- 1 » 10 % (hittills ej undergått föreskriven undersökning).

För underlättande för den, som konstaterats på visst sätt lida av ifrågasvarande sjukdom, att bereda sig ofarligt arbete har anstalten i de under åren 1933 och 1934 inträffade fallen tillerkänt sjukpenning enligt 4 § i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar i 6 fall.

På grund av de diagnostiska svårigheter, vilka såsom förut nämnts ännu göra sig gällande med avseende på sjukdomen i fråga och det objektiva bestämmandet av dess svårighetsgrad, måste såsom i allmänhet i utlandet även i vårt land undersökningar rörande densamma verkställas av läkare med speciella förutsättningar härför.

Av 1934 års internationella arbetskonferens i Genève antogs också en resolution, enligt vilken diagnostisering och bedömande av fall av silikos rekommenderades att utföras av därför speciellt kvalificerade läkare. I samma resolution uttalades också önskvärdheten av att i varje land inrättades en central organisation för genomförande av undersökningar rörande silikos och tillgodogörande av därvid uppnådda resultat samt deras sammanställande med andra vetenskapliga rön.

Redan i augusti 1930 hade av internationella arbetsbyrån anordnats en internationell expertkonferens rörande silikos, vilken konferens antog vissa rekommendationer i syfte att åvägabringa internationellt samarbete för vetenskaplig forskning rörande ifrågavarande sjukdom. Kungl. Maj:t har den 26 januari 1934 uppdragit åt socialstyrelsen och medicinalstyrelsen att gemensamt undersöka, huruvida och på vad sätt sådana vetenskapliga forskningar rörande silikos, som avses i sistberörda rekommendationer, låta sig här i landet åvägabringas utan kostnad för statsverket samt till Kungl. Maj:t inkomma med utredning härutinnan.

Kännedomen om silikosen och metoderna för dess påvisande ha redan lett till mycket betydelsefulla åtgärder från anstaltens sida för förekommandet av denna sjukdom. Det lär också få antagas, att den fortsatta erfarenheten och utvecklingen på hithörande medicinska områden skola komma att, vederbörligen beaktade, medföra minskade svårigheter för bedömandet av sjukdomens verkningar i de hänseenden, som av motionärerna åsyftas.

På grund av vad riks försäkringsanstalten nu anfört kan anstalten icke tillstyrka motionärernas förslag, att lägsta ersättning vid konstaterad silikos, därvid arbetare skiljes från sitt arbete, skall utgå med belopp, motsvarande lägst ersättningen vid 70 % invaliditet. Anstalten hemställer därför, att ifrågavarande motion icke måtte av utskottet tillstyrkas.

I handläggningen av detta ärende hava förutom undertecknade deltagit byråcheferna Östrand och Eisen samt byrådirektör Sidvall, varjämte anstalten rådfört sig med sin biträdande läkare, specialisten på lungsjukdomarnas område överläkaren med. doktor A. Gullbring.

Stockholm den 6 mars 1935.

SAM LARSSON.

H. v. SCHULZENHEIM.

Bilaga B.

Socialstyrelsen.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom beslut den 8 februari 1935 har Kungl. Maj:t. anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till Andra lagutskottet senast den 9 mars 1935 överlämna yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 331, om höjning av sådan ersättning enligt lagen om yrkessjukdomar, som betingas av silikos. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Trots att särskilt under senare år ett omfattande och livligt arbete nedlagts på utforskandet av yrkessjukdomen silikos återstå ännu många spörsmål att besvara, innan ifrågavarande sjukdoms uppkomst, utveckling eller verkningar kunna anses någorlunda tillförlitligt klarlagda. Av litteraturen i ämnet synes

emellertid framgå, att personer som drabbats av silikos i mindre grad i allmänhet ha föga personliga besvär därav. Först då sjukdomen når ett mera framskridet stadium synas subjektiva symtom i starkare grad framträda.

Redan nu anförda förhållanden lära tala emot ett tillmötesgående av motionärernas önskemål. Men däremot torde jämväl tala de konsekvenser, som ett bifall till deras framställning sannolikt skulle medföra. Därest förhöjd ersättning beviljades i fall av silikos, kunde man näppeligen neka dylik ersättning i andra fall av yrkessjukdomar och väl ej heller i fall av invaliditet vid olycksfall i arbete — konsekvenser som tydligen skulle rubba grunderna för nu gällande ersättningsbestämmelser.

Stockholm den 28 februari 1935.

GUNNAR HUSS.

W. STENHOLM.

Bilaga C.

Medicinalstyrelsen.

Till riksdagens andra lagutskott.

Sedan Ni anhållit om yttrande av medicinalstyrelsen över en inom andra kammaren väckt motion, nr 331, om höjning av sådan ersättning enligt lagen om yrkessjukdomar, som betingas av silikos, har styrelsen genom Kungl. Socialdepartementets ämbetsskrivelse den 8 februari 1935 anbefallts att avgiva och till Eder senast den 9 mars 1935 överlämna det av Eder begärda yttrandet.

Med anledning av denna remiss får medicinalstyrelsen härmed äran avgiva det yttrandet i ärendet att styrelsen med hänvisning dels till att viss undersökning angående silikos pågår dels och till den mera omfattande utredning, som anbefallts beträffande ändringar i gällande lag om försäkring för yrkessjukdomar, anser sig för närvarande böra avstyrka bifall till ovanomförmälda motion.

Avskrift av detta yttrande har tillställts Kungl. Socialdepartementet.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören N. Hellström, medicinalrådet E. Edén och medicinalrådet J. Byttner, föredragande.

Stockholm den 23 februari 1935.

NILS HELLSTRÖM.

JOHN BYTTNER.

/ A. E. Bastman.